

Proufrågelista Sij. 71

Frieri och bröllop.

Pojkar och flickor blevo förr bekanta med varandra på många olika sätt.

Om jularna var det alltid stora julajills i de flesta bondgårdar där först och främst alla släktingar voro tillstädes även om de bodde långt borta och släktskapen även var långt borta. Där träffades många unga och både de och deras föräldrar stöjde om att det blev giftermål emellan många par. Var det en rik släkt var det i regel de äldre som skötte det mesta av frieriet ty man ville inte att "medlen" skulle gå ur släkten. För övrigt blevo ungdom bekanta med varandra på lekstugor, kyrkovägen, höslätter, och på många

andra sätt. Sammankomster emellan flickor och pojkar ansågs i vanliga fall ej omöjliga men om de lägo tillrammas i köladorna eller "ängaladorna" ansågs det vara opassande även om de voro många.

Flickorna ville helst hava en man som sig "käravända" = ståtlig ut och pojkarna ville hava en flicka som var grön så de kunde visa den vid "dagsljus".

På första hälften av 1800-talet voro de ekonomiska förhållandena avgörande i ett stort antal äktenskap och många flickor tvingades vid 15 eller 16 års ålder att gifta sig med män som de knappast haft någon bekantskap med. Mange par som gifte sig hade ej den ringaste kärlek med i äktenskapet utan voro som främlingar för varandra åtminstone under den första tiden.

Någon gåvorvärling före frieriet har jag ej hört talas om. I regel sökte man sig hustru i "grannhället" eller inom socknen men när en man blev emellan 25 och 30 år sökte han vida omkring efter hustru och då fick han ej ha så stora fordringar på utseende eller hemgift. Alla ville bli bosatta så nära sin födelseort som möjligt.

I min födelseby Snärhult var endast 2 familjer besläktade men i min mormors födelseby Jämskult voro i mitten av 1800-talet alla bondfamiljerna släkt med varandra.

Föräldrarnas samtycke var i de allra flesta fall avgörande vid giftermål, men några andra hade inte med giftermålet att göra. Föräldrarna avstyrde många äktenskap där deras son eller dotter hade

hade större förmågenhet att vänta än motparten och denna ansåg då ej vara god nog. Otaliga gånger tvingade föräldrarna sina barn att gifta sig mot sin vilja i annat fall hade de gjort dem avlösa. Sven sedan lysning uttagits kunde de pojken föräldras tvinga denne att överge sin fattigare föstna och lämna henne åt sitt öde som hon väntade barn.

Före 1840 då en mängd handlare från Östergötland och Västergötland gingo igenom Småland var det många gånger som dessa gifte sig på de gårdar de hade logi utan att hava varit bekanta förut. Villkoren för att föräldrarna giva sitt löfte därtill var att handlaren kunde uppvisa en tillräckligt stor summa penningar.

I de allra flesta fall hade nog pojken och flickan gjort upp om gifftet i förväg. Det gällde sedan för pojken att anskaffa en bra bönaman som följde med honom till flickans föräldras och och hos dem bad om löfte till giftemålet. Kvinnor voro ej dugliga som bönaman men däremot voro de bra som förmedlare av myketu de båda familjerna emellan. På de flesta ställen voro friare och bönaman väntade enär flickan omtaligt det åtminstone för modern, men på de ställen där friarne inte voro välkomna var det sorgligt för fästmän.

På de föräldrarnas ja till frieriet blev det fraktering och fästfolket voro överlyckliga men blev det nej blev det sorg och gråt från för bruden.

Wille föräldrarnas tvångsgiften bort
sin dotter och denne pojke kom med bönanen
var det ofta som dottern rynde och kunde
vara borta längre eller kortare tid men
när hon till sist anträffades brukade
hon få ordentligt med slyk om hon inte
fyllt 25 år så hon var myndig.

Om bönamannen i förväg besökte flickans hem
föret på 1800-talet är nog tråkigt, men det
var ej vanligt omkring 1850. Spioneriet emellan
de båda husen för att inhämta alla nyheter
som kunde fås sköttes omsorgsfullt av skvallet
käringer som gingo omkring och tiggde. För
sina nyheter kunde de ha bra inkomster
från båda familjerna om de skötte sina
uppdrag väl. Omkring 1800 - till 1850 brukade
brukade fästmannen skänka fästmön en
ring men om det gjordes på samma gång

som han friade var inte säkert.

Ringen var av silver användes till vigselring.
Männen hade ej några ringar varken som
förlovade eller gifte till långt fram på 1860-
talet utom i några undteka fall.

När frieriet var lyckligt ^{över} skulle fästfolket
resa av och köpa gåvor om de ansåg sig
hava råd därtill men det fattiga folket
gifte sig utan att göra några extra
utgifter för det och vigdes i sina kyrkkälar.

De flesta Götarydsbor reste till Sigfrids-
mässe marknad och köpte gåvor. Fäst-
mannen gav fästmön svart silkekläde,
schal, psalmbok, halsmycke m. m.

Fästmön gav fästmännen köj hatt,
psalmbok m. m. Resa och köpa gåvor
fortsatte till 1800-talets slut men på sista
hälften däruv köpte man också ringar och

vita handskar. Frieriet bekräftades med handslag på många ställen emellan prästfolket, föräldrarna och bönsmannen. Att flickan skulle gömma sig vid friarens ankomst när denne var välkommen har jag ej hört uttalas.

Innan bruden flyttade från hemmet gjordes alla de saker i ordning som hon för-
färdigat till bosättning och dessa packades ner i en kista som hon förut fått av förför-
äldrarna och kallades gräbkekista.

De sömmarekor som gingo omkring i gårdarna sydde brudens utstyrel och även andra kvinnor voro ibland behjälpliga därmed.

Att kläda bruden var ett hedersuppdrag som ej anförtroddes åt vem som helst.

Några dagar efter frieriet bjödos prästmannen och hans föräldrar till brudens hem

och då gjordes bland annat upp om hem-
giften. Vid 1800-talets början var det myck-
ket vanligt att dottern såldes som ett djur
till den man ville ha till hustru. De båda
fäderna till fästfolket sutto då med stupa=
ättingen på bordet och köpsloga om hur
mycket hemgift flickan skulle ha i
penningar, bostad och varor om det skulle
bliva något gifte av. Även senare på 1800=
talet förekom sådana affärer.

Att fästmän gick omkring i bygden att
samla ihop gåvor till bostädningen har
jag ej hört omtalas.

Någon festlighet före bröllopet såsom
svenskå eller möhippa har jag ej hört
omtalas.

På bröllopsdagen brukade brudgum=
men samt hans och brudens släktingar

komma till bröllopsgården mycket tidigare än de andra inbjudna men att de komma i samlad tropp eller med förredare har jag inte hört talas om.

Till bröllopet bjöds alla både brudgummens och brudens nära och avlägsna släktingar, ~~valla~~ byborna både gamla och ungdom och dessutom ungdomskamrater till de som skulle gifta sig. Utom de gäster när vigseln skedde i hemmet var prästen ofta med på bröllopet. Några objudna gäster var sällsynta.

Sedan att bruden skulle gömma sig vid brudgummens ankomst har ej varit vanlig i Göteryd. Bönamannen skulle vara med på bröllopet men hade ingen särskild uppgift. Några penningar samlades ej ihop men kokisen och serverings-

Plickorna och diskersan pinga penningar av bröllopsgästerna strax innan folket skulle gå. Männen gingo då ut i köket och när de voro glada i lägen Tozo de ej till de minst penningarna.

Vid alla bröllop dansades varvid brudgummen och bruden Tozo första dansen.

Därefter dansade de flesta av de manliga gästerna ~~o~~ var sin gång med bruden under natten så hon var ibland alldeles uttröttad.

Både gifta och ogifta roade sig tillsammans med lekar och dans.

Brudens avsked från hemmet, föräldrar, syskon skedde under gråt och sorg. Öven ~~hos~~ i färd tog avsked av djuren. Den första tiden efter bröllopet besöktes brudens föräldrahem ofta av de nygifta men något "ättejill" var inte vanligt.